

Razstave

Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana o ožjem mestnem središču

Zgodovinski arhiv Ljubljana je aprila 1997, ob začetku meseca evropske kulture pripravil v atriju mestne hiše razstavo z naslovom *Živilski trg in Plečnikove tržnice z okolico v zgodovini*. Avtorja Jože Suhadolnik in Dragan Matić sta tako z razstavo, še bolj pa s katalogom združila zgodovinsko vedenje o območju med Ljubljano, Ciril Metodovim trgom, Stritarjevo in Kopitarjevo ulico, tem morda najslikovitejšim in najbolj "živim" predelu našega glavnega mesta, ter jo povezala z arhitektonsko urbanističnimi zamislimi in udejanjanjem le-tega skozi čas, kar pogojuje tudi današnjo podobo tega predela. Tako za razstavo kot katalog lahko zapišemo, da sta res arhivska, ker vsebujeta dokumente, predvsem njihove, pa tudi drugih arhivskih ustanov, ki še niso bili predstavljeni širši javnosti. Začetek prve v seriji teh mikroprostorskih zgodovinskih in arhitektonskih raziskav pred štirimi leti se ujema z začetkom prenove Plečnikovih tržnic.

V katalogu Jože Suhadolnik najprej oriše urbanistični razvoj omenjenega predela z najpomembnejšimi gradnjami v okviru mesta Ljubljane vse od srednjega veka do pred kratkim, ko so končali z obnovo omenjene Plečnikove umetnine. Temu sledi seznam ulic, trgov in stavb, ki je sestavljen tako, da imena ulic, hišne številke in imena stavb obravnava od današnjega časa v preteklost, zatem seznam starejših vedut Ljubljane, karte, drobce iz zgodovine živilskega trga ter seznam literature o tem območju. Dragan Matić pa je napisal utrinke iz starejšega zgodovine tega mestnega predela, s poudarkom, da je bilo ravno to območje najpomembnejše, kajti za razliko od drugih dveh delov mesta, Novim in Starim trgom, ki so se pozneje zlili v celoto, je bilo prav Mesto oziroma Mestni trg prvo ohizdano. Ob tem poudarja tudi pomen prometnih povezav, od cest do mostov. Podrobneje pa se ustavi tudi pri Špitalskem mostu, danes imenovanem Tromostovje, Špitalski, danes Stritarjevi ulici, ter znamenitih stavbah v okolici, med drugimi pri Meščanskem Špitalu, danes imenovanemu Kresija, Stolnici, Semenšču, bivšemu Frančiškanskem samostanu in Mabrovi trgovski šoli.

Katalog ima ohsežen povzetek v angleščini ter hoga-te reprodukcije razstavljenega gradiva.

Lujz Tršan

Hranilnica in posojilnica v Šempetru pri Gorici, razstava in katalog Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici, Nova Gorica 1996, 24 strani

Delavei Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici z zadovoljstvom ugotavljamo, da si naša dejavnost vedno bolj utira pot tudi zunaj tistega kroga ljudi, ki so več ali manj naši redni obiskovalci. V preteklem letu smo z veseljem sprejeli povabilo Krajevne skupnosti Šempeter, da ob stoletnici Hranilnice in posojilnice v Šempetru pri Gorici ponovno predstavimo del dokumentacije, ki jo hranimo o tej ustanovi.

Leta 1992, ko smo gradivo te bančne ustanove prevzeli v hranbo, je bila podobna razstava že predstavljena v razstavnih prostorih našega arhiva. Takratno postavitve je spremljal skromen, v arhivu izdelan katalog.

Tokrat je razstavni prostor ponudila Osnovna šola Ivana Roba v Šempetru, ki postaja center tovrstnega kulturnega dogajanja v kraju. Naj omenim samo, da je bila takoj po zaključku naše razstave v istem prostoru predstavitev knjige in spremljajoče razstave domačina Jožka Martelanca z naslovom *Šempeter skozi čas*. Avtor je za pripravo tega prvega tovrstnega zgodovinskega pregleda o preteklosti Šempetra veliko časa prebil tudi v našem arhivu.

Kocept in namen nove postavitve razstave o hranilnici in posojilnici je ostal pravzaprav nespremenjen. Z razstavljenim arhivskim gradivom je hotela avtorica Aleksandra Pavšič Milost prikazati dejavnost hranilnice skozi vsa leta njenega obstoja in s tem osvetliti drobce zgodovine primorskega bančništva. Razporeditev dokumentov je enaka kot na postavitvi iz leta 1992, vendar pa je velikost prostora omogočala izdatno obogatitev s fotografijami in razglednicami iz naših zbirk ter z bankovei (hrani jih Goriški muzej), ki so se uporabljali v času delovanja hranilnice. Tokrat se je avtorica zaradi varnosti, pa tudi zaradi večjega učinka, odločila za razstavo reprodukcij (fotokopij in fotografij), ki omogočajo poljubno povečavo originalov, kar je še posebej dobrodošlo pri slikovnem gradivu.

Dopolnjeni razstavi primerno je po prenovitvi klical tudi katalog. Tokrat je izšel v tiskani obliki. Uvodoma avtorica razlaga vzroke ponovne postavitve razstave in izdaje kataloga, nato preide na kratek oris razvoja bančništva v času pred ustanovitvijo šempetrske hranilnice leta 1896, se posveti njenim začetkom in oriše njen razvoj vse do likvidacije leta 1948. Tekst zaključuje pregledna tabela o poslovanju zadruge. Sledi nekaj objavljenih dokumentov in sezname vseh eksponatov.

Na otvoritvi razstave 23. januarja 1997 se je zbralo

veliko število ljudi, kar priča o izrednem zanimanju, ki praviloma spremlja tovrstne kulturne dogodke lokalnega značaja. Ponovno se je pokazalo, da je prav, da razstave, ki obravnavajo neko ožjo lokalno tematiko, predstavimo ne le v samem arhivu, pač pa zlasti v okolju, na katerega se navezuje. To potrjuje tudi odziv velikega števila obiskovalcev, ki so se zvrstili v slabih dveh mesecih do zaprtja razstave.

Naj na tem mestu še posebej omenim izredno plodno sodelovanje med Krajevno skupnostjo Šempeter in Osnovno šolo Ivana Roba, ki ima velik posluš za različne kulturne prireditve, za katere ne le nudi prostor, ampak tudi aktivno sodeluje s pripravo kulturnega programa.

Metka Nusdorfer Vuksanović

Mostovi Ptuja, priložnostna razstava Zgodovinskega arhiva Ptuj

Ptujski kolegi nas vsaj enkrat letno presenetijo s pripravo in postavitvijo razstave, ki po konceptu in vsebini presega klasično postavitve naših arhivskih razstav.

Tokrat smo si lahko med 2. avgustom in 21. septembrom v Mibeličevi galeriji na Ptujju ogledali priložnostno razstavo o mostovih na Ptujju, njihovi vlogi v preteklosti in pomenu v današnjem času. Razstava je bila pripravljena oh otvoritvi novega mostu čez Dravo, namenjenega izključno pešcem in kolesarjem. S tem mostom je Ptuj pridobil z romantično svetlobo osvetljeno sprebajalno pot čez reko Dravo.

Razstavljeni eksponati so predstavljeni kronološko, od nastanka naselbine na Ptujju pred več kot dva tisoč leti, prek rimskega obdobja, za katerega so ohranjeni že prvi arheološki podatki o obstoju mostu, do srednjeveškega obdobja in mostu, ki je bil zgrajen okoli leta 1330 in je na istem mestu stal vse do srede 20. stoletja. Spremljevalni tekst so obogatile čudovite vedute Ptuja od 17. stoletja dalje.

Skozi stoletja so seveda meščani most temeljito obnavljali, saj je bil zaradi lesene konstrukcije, ljudili poplav in zmrzali neprestano ogrožen. Konec 19. stoletja so mestni očetje resno razmišljali o postavitvi novega železnega mostu, vendar je do realizacije tega projekta prišlo šele sredi našega stoletja.

Poleg lesenega mostu je dobil Ptuj v drugi polovici prejšnjega stoletja še eno prometno vez s svetom, zgrajen je bil namreč železniški most čez Dravo, kar je pomenilo velik gospodarski napredek za kraj in okolico.

Poleg dveh glavnih mostov pa je imel Ptuj konec

prejšnjega stoletja tudi dva manjša. Prvega v centru mesta, most preko Grajene, drugega pa na desnem bregu Drave, most čez Studenčnico.

Med obeina vojnoma je bil most kljub popravilom že v zelo slabem stanju, a je kljub temu dočkal začetek 2. svetovne vojne, vendar ga je jugoslovanska vojska ob svojem umiku podrla. Nemci so seveda most potrebovali, zato so že leta 1941 zgradili novega, ki pa ni imel dolgega življenja, saj so ga Nemci ob umiku 1945. porušili. Prav tako je bil v

letalskem napadu porušen tudi železniški most.

Po vojni je bilo potrebno zgraditi nova mostova. Železniški most so kmalu obnovili in usposobili za promet, lesen most pa je bil le začasna rešitev. Nosilnost mostu je bila le 5 ton, kar je zahtevalo dodatne prometne ukrepe na mostu, kot enosmerni promet in omejitve hitrosti na 15 kilometrov na uro. Na mostu je bil nepopisen drenj, saj se je sredi petdesetih let čezenj prepeljalo čez 3000 kolesarjev dnevno, veliko pa je bilo tudi pešcev, vprežnih vozil in tudi že avtomobilov.

Izgradnja novega betonskega mostu je bila nujno potrebna.

Leta 1957 je bila podpisana pogodba o izgradnji novega mostu, že čez slabi dve leti, natančneje 22. 2. 1959, pa je stekel promet preko novega ptujskega mosta.

Avtorica razstave Tjaša Mrgole Jukič je s postavitvijo razstave skušala prikazati življenje ptujskih meščanov in njihovo povezanost z mostom. Komunikacija prek reke Drave je v raznih obdobjih pomenila vez s svetom, pa tudi možnost zaslužka in s tem povezanega razvoja kraja.

Razstavljenih je bilo 100 dokumentov, od tega je bilo 90% slikovnega gradiva. Razen prvih slik (rimske kamen), starih vedut mesta (Pokrajinski muzej Ptuj) in nekaj fotografij (zasebni zbiralec razglednic g. Golob) je bilo ostalo razstavljeno gradivo iz Zgodovinskega arhiva Ptuj.

Zanimivo je najnovejše gradivo, gradivo peš mostu - saj je avtorica poskrbela, da je v arhivu ustvarila zbirko, iz katere je izbrala razstavne eksponate. Na ta način je poskrbela, da se v arhivu hranijo podatki, ki sicer tja ne bi prišli.

Ob postavitvi razstave je Zgodovinski arhiv Ptuj izdal zloženko, posnet je bil film (sprehod po razstavi) z naslovom Mostovi Ptuja v dolžini 25 minut.

Razstava bo na povabilo postavljena tudi v Mariboru, kjer bo na ogled od 20. oktobra do 20. novembra 1997.

Tudi v Ljubljani si bomo razstavo o ptujskih mostovih lahko ogledali, in to v prostorih Arhiva Republike Slovenije od 27. novembra dalje.

Branko Radulović